

Autoritære stater, gled dere!

kronikk Geir Ulfstein og Andreas Føllesdal, Professorer, PluriCourts Universitetet i Oslo
Klassekampen 27. februar 2018

Det danske formannskapet i Europarådet vil reformere den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD). Forslagene lyder uskyldige: mer delt ansvar og en bedre dialog mellom domstolen og statene. Men i realiteten ønsker den danske regjering å begrense domstolens overvåking, og øke regjeringenes politiske kontroll, særlig over saker knyttet til asyl og immigrasjon.

Forhandlingene om utkastet startet i forrige uke. Mange stater og menneskerettighetsorganisasjoner advarer mot å vingeklippe domstolen. Men forhandlingene skjer bak lukkede dører, og ingen får vite regjeringenes posisjoner. Hva den norske regjeringen ønsker, er ukjent for befolkningen, mediene og opposisjonen på Stortinget. Debatten om hvordan menneskerettighetene best kan sikres i Europa har pågått i flere år. Tidligere reformer av EMD har særlig vært opptatt av å redusere et stort etterslep av saker. Hovedproblemet er enkelte stater som ikke etterlever menneskerettighetskonvensjonen, og som heller ikke følger opp dommene de får mot seg.

Reformene har også bekreftet domstolens egen praksis med å gi stater en viss skjønnsmargin i å vurdere brudd mot enkelte av menneskerettighetene. EMD overprøver bare i begrenset grad stater som selv viser at de respekterer menneskerettighetskonvensjonen.

Reformene bør ha minst tre hovedformål. De bør styrke EMDs rolle som en uavhengig domstol for å beskytte av menneskerettighetene. Særlig er det viktig at EMD beskytter minoriteters rettigheter mot populistiske overgrep. Dessuten bør reformene styrke innbyggernes demokratiske rettigheter og rettsstatsprinsippene, slik som presse- og foreningsfrihet, og uavhengige nasjonale domstoler, slik at ikke demokratiene i Europa undergraves. Og reformene må få statene til å gjennomføre dommene, slik at domstolen slipper å behandle de samme sakstypene igjen og igjen.

Det danske utkastet har ingen nye forslag til å forhindre menneskerettighetsbrudd i Europa. Utkastet anbefaler en ny «balanse» i det delte menneskerettighetsansvaret mellom stater og EMD, med henvisning til subsidiaritets- eller nærhetsprinsippet. Men forslagene er bare opptatt av å hindre EMDs kontroll, heller enn å spørre hva slags fordeling av ansvar som er nødvendig for menneskerettighetsvernet i dagens Europa.

Utkastet sier at menneskerettighetene skal tolkes i samsvar med statenes konstitusjonelle tradisjoner og nasjonale forhold. Dette innebærer en svekkelse av minoriteters vern mot diskriminerende historiske tradisjoner.

Det foreslås at domstolen bare skal foreta en begrenset overprøving dersom staten har foretatt en forsvarlig tolkning eller dersom beslutningen er foretatt av demokratiske organer. Det er vel og bra at demokratiske og forsvarlige prosedyrer skal nyte en viss respekt. Men Domstolen må ikke helt abdisere, heller ikke overfor land som Danmark og Norge.

Utkastet slår også fast – uten noen begrunnelse – at EMD ikke skal blande seg i asyl- og innvandrings spørsmål unntatt i de mest eksepsjonelle tilfellene. At asylsaker blir nevnt spesielt kan skyldes de politiske konfliktene i Danmark. Forslaget viser dermed problemene med å gi statene for mye råderom om menneskerettighetsbeskyttelse for utsatte minoriteter.

Det er også viktig å huske at endringene vil ha konsekvenser for hvordan EMD skal håndtere menneskerettighetsbrudd og press mot domstolenes uavhengighet i andre land – ikke minst Russland, Ukraina, Tyrkia, Polen og Ungarn. En ny «fordeling» av ansvar blir lett en pulverisering, særlig fordi forslagene bygger på en misforstått subsidiaritetstenkning. Den danske regjering tror at mer subsidiaritet betyr mindre innblanding i statens suverene myndighet, og at domstolen generelt skal gi statene en større skjønnsmargin i å etterleve menneskerettighetsforpliktelsene sine. Men i visse tilfelle krever subsidiaritet tvert imot at EMD griper inn – nemlig når stater ikke respekterer sine forpliktelser.

Utkastet oppfordrer til tettere dialog mellom statene og EMD. Selv om dialog høres bra ut, er det viktig å se både hvem som skal være med, og hvordan maktfordelingen er. Det danske forslaget er nesten utelukkende opptatt av hvordan regjeringene skal kunne gripe inn i domstolens arbeid og vurderinger. Forslagene nevner lite om hvordan andre berørte parter, så som minoriteter, lovgivere, sivilsamfunn og nasjonale domstoler, skal få styrket sine mulighet for dialog.

Og som det heter, de som ikke blir invitert rundt dialogbordet, dukker ofte opp på menyen. I tillegg er maktbalansen mellom regjeringene og EMD så skjev at «dialogen» lett kan bli en diktat fra regjeringenes side.

Den danske regjeringens forslag til en ny fordeling av ansvar og for økt dialog ser derfor ut til å sette menneskerettighetsvernet i Europa i fare – i en tid da autoritære politikere ser ut til å få stadig mer makt i flere europeiske land.

Statsråd Listhaug: hva mener den norske regjeringen om de danske forslagene? Mener regjeringen at de fremmer menneskerettighetene – i Norge, og i Europa?